

Obecný úvod do problematiky

PhDr. Vratislav Nejedlý, NPÚ ÚP

KONTAKT: Nejedly@up.npu.cz

Když se v současnosti zabýváme libovolným starým uměleckým výtvarným dílem, a je jedno jestli je to z pohledu dějin umění, památkové péče, z pohledu restaurátorského-konzervátorského nebo technologického, a je také jedno jde-li o dílo malířské nebo sochařské, musíme si vždy uvědomovat, že se setkáváme s artefaktem, jehož vzhled i materiál již v průběhu 19. a 20. století většinou prodělal několik restaurátorských zásahů.

Pokud půjde například o středověkou, renesanční nebo barokní nástěnnou malbu nebo barevné povrchové úpravy architektonických článků je třeba konstatovat, že většinou došlo k jejich poškození (většímu nebo menšímu) již při odkrývání v 19. století.

Tato skutečnost a dobový výtvarný názor vyvolávaly potřebu rozsáhlých retuší a přemalby prováděných ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století.

Řetězec příčin a následků se ale nezastavil. Rozsáhlé retuše a přemalby středověkých a renesančních nástěnných maleb iniciovaly rozsáhlou vlnu puristického – očišťujícího **re-restaurování-konzervování**, která proběhla v Evropě někdy kolem poloviny 20. století. Za příklad může sloužit italská „archeologická metoda“ a restaurování-konzervování Giottových maleb františkánské legendy v Assisi v té době. Tento restaurátorský-konzervátorský přístup však přinášel další ztráty a změny původní hmoty i podoby malby a vedl k provádění dalších nových doplňků.

V českých zemích se vliv „archeologického restaurování“ uplatnil v polovině 20. století jen minimálně. Bylo to dáno specifickou českou situací, kdy určující restaurátorská osobnost druhé a třetí čtvrtiny 20. století – Bohuslav Slánský – prošla názorovou etapou podobnou oné italské „archeologické“, i když ne v tak silné podobě, již ve třicátých letech 20. století.

V zásadě je potřeba rozlišovat mezi „**re-restaurováním**“ („**od-restaurováním**“) ve smyslu odstranění výsledků předcházejícího restaurátorského-konzervátorského zásahu a „**restaurováním restaurovaného**“ uměleckého díla, které by mělo spočívat v tom, že bude respektován dochovaný stav, eliminovány faktory poškozující struktury a hodnoty restaurovaného-konzervovaného uměleckého artefaktu, a to včetně příčin těchto škodlivých faktorů. Jde při tom jak o faktory materiální povahy, tak povahy výtvarné.

Každý restaurátor-konzervátor a památkář by si při tom měl uvědomovat, jaký význam má v tomto případě pluralita restaurátorských konceptů.

Neexistují totiž univerzální koncepty restaurátorského-konzervátorského zásahu, které by byly bez výjimek přijatelné pro všechny typy uměleckých děl a všechny druhy poškození. Naopak, na umělecké dílo je potřeba nahlížet jako na individuální, jedinečnou entitu, která vyžaduje individuální péči.

Jedině uvědomění si diverzity předmětu restaurování-konzervování i metod restaurování-konzervování může totiž napomoci zachování památkových hodnot restaurovaného-konzervovaného uměleckého artefaktu.

Obory památkové péče a restaurování-konzervování jako dílčí společenské systémy se v rámci své činnosti pohybují v mezích, které jim vytváří společenské vnímání potřebnosti a podoby restaurátorského-konzervátorského zásahu. To je ovlivňováno nejen vědeckým poznáním a jeho aplikací v odborných požadavcích kladených na památkovou péči a restaurování-konzervování, ale také, a mnohdy především, dobovým estetickým vnímáním.

V současné rychle se měnící podobě Evropy, kdy se ve všech oblastech stírají lokální specifika a rozmanitost, představují památky a jejich restaurování-konzervování jedinečnou možnost, jak zachovat pestrost a identitu jednotlivých míst, regionů i celé Evropy. Restaurování a památkovou péčí je možné dobře využívat také pro posilování sociálního potenciálu Evropy a evropanství.

V oblasti restaurování-konzervování a památkové péče proto bude mít stále větší význam potřeba komunikace mezi těmito dvěma obory a celkem společností. Oba obory tak stojí před řešením společného problému, kterým je zvyšování komunikačních dovedností. Tomuto cíli mohou podle mého názoru pomoci podobné aktivity jakou je konference „**restaurování restaurovaného**“.